

Demonstratie in Biezenmortel

'Schoon Water' in een notendop

Waarom 'Schoon Water'?

Doel van 'Schoon Water' is het terugdringen van het gebruik van schadelijke bestrijdingsmiddelen in de zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden in Noord-Brabant. Dat is nodig om schoon grondwater te behouden, zodat het voor iedereen geschikt blijft als bron voor drinkwater, nu en in de toekomst.

Wie doen er mee?

Aan 'Schoon Water' doen alle gebruikers van bestrijdingsmiddelen / gewasbeschermingsmiddelen mee: burgers, bedrijven, landbouw en gemeenten. Er zijn elf grondwaterbeschermingsgebieden: Waalwijk, Helvoirt, Nuland, Macharen, Vessem, Budel, Roosendaal, Bergen op Zoom, Aalsterweg, Helmond en Lith.

De 16 deelnemende gemeenten werken de komende jaren toe naar het certificeringsniveau zilver op de Barometer Duurzaam Terreinbeheer. De gemeente Bladel heeft het certificaat 'goud' behaald. De gemeenten Oss, Lith, Den Bosch, Eindhoven en Haaren gebruiken geen chemie meer in het terreinbeheer binnen het grondwaterbeschermingsgebied. Verder nemen bedrijven zoals Unipol Holland BV in Oss en Kempen Airport in Cranendonck actief deel.

Hoe werkt het?

Binnen deze grondwaterbeschermingsgebieden zetten alle grondgebruikers een stap richting duurzaamheid. Agrariërs inventari-

seren samen met hun adviseur het gewasbeschermingsmiddelengebruik op het bedrijf. Vervolgens kijken ze welke alternatieven er zijn voor schadelijke middelen en of het gebruik van schadelijke middelen naar beneden kan. Daarna gaan telers in de praktijk met de alternatieve maatregelen aan de slag. Gemeenten en bedrijven krijgen hulp bij certificering en gaan samen met hun adviseur na hoe de onkruidbestrijding duurzamer aangepakt kan. Hierbij worden ook de kosten op een rij gezet. Alle bewoners van grondwaterbeschermingsgebieden worden door middel van nieuwsbrieven en acties geïnformeerd en op hun verantwoordelijkheid gewezen.

Voor wie zijn de resultaten bedoeld?

De belangrijkste resultaten van het project zijn de ontwikkeling en toepassing van maatregelen die het gewas goed beschermen / de omgeving onkruidvrij houden en geen risico opleveren voor het grondwater en die passen op het bedrijf / in de gemeente. De kennis, ervaring en effecten zijn gericht op alle grondgebruikers in de zes zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden. Ook grondgebruikers in de rest van Brabant kunnen met de praktische adviezen voor milieuvriendelijk onkruidbeheer hun voordeel doen. De provincie en het drinkwaterbedrijf Brabant Water gebruiken de resultaten om het beleid in de zeer kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden te verbeteren, met praktische en haalbare oplossingen.

Wat bent u van plan?

Een aantal deelnemers heeft het contract en plan van aanpak Schoon Water nog niet ingestuurd. We willen u vragen dit voor 30 juli te doen! Bent u de papieren kwijt: mail schoonwaterloket@clm.nl of bel 0345-470719.

Organisatie

'Schoon Water voor Brabant' is een stimuleringsproject van de Provincie Noord-Brabant, Brabant Water, Zuidelijke Land- en Tuinbouw Organisatie (ZLTO), Overlegplatform Duinboeren, Waterschappen Aa en Maas, De Dommel Brabantse Delta en Rivierenland.

CLM, DLV, Eco Consult, ClimateChanCe, PRI en PPO verzorgen de uitvoering van het project.

Vragen?

Voor meer informatie kunt u terecht bij:

- CLM: Peter Leendertse: E pele@clm.nl T 0345-470751
- Provincie Noord-Brabant: Andrea Almasi: E aalmasi@brabant.nl T 06-18303442
- Brabant Water: Sandra Verheijden: E sandra.verheijden@brabantwater.nl T 073-6838514
- ZLTO: Ton van Korven: E tvkorv@zlto.nl T 013-5836583
- Overlegplatform Duinboeren: Emiel Ansems: E duinboeren@hetnet.nl T 0411-643639

Actuele informatie en tips vindt u op de website www.schoon-water.nl en www.brabantleeftmetwater.nl.

Colofon

Dit is de negentiende nieuwsbrief 'Schoon Water'. Eerdere nieuwsbrieven kunt u vinden op www.schoon-water.nl. De volgende nieuwsbrief verschijnt in de herfst van 2010.

Foto's:
CLM Tekst en Redactie
CLM, Culemborg
Vormgeving en druk
Drukkerij Libertas, Bunnik

NIEUWSBRIEF 19 - AUGUSTUS 2010

Schoon Water

Schoon Water gaat verder!

Deelnemers van de startbijeenkomst 'Schoon Water smaakt naar meer' op 31 maart in Biezenmortel bekijken de demonstratie van de WAVE, die zelf kan zien waar het onkruid staat en het onkruid met heet water te lijf gaat. Op de startbijeenkomst hoorden geïnteresseerden van binnen en buiten de regio over de unieke aanpak van het Schoon Water project wat alle agrarische én stedelijke gebruikers van bestrijdingsmiddelen betreft. Veel lof was er voor de goede resultaten die zijn bereikt door de nadruk te leggen op innovatie, eigen verantwoordelijkheid en ondernemerschap. De innovatieprijs 2010 werd uitgereikt aan Peter van Beers voor een kostenbesparende methode om het natuurlijke middel Contans tegen sclerotinia in één werkgang aan te brengen en in te werken in de bodem. Zie voor meer info over deze innovatie en de andere winnaars www.schoon-water.nl.

Het project Schoon Water is wegens succes verlengd en gaat ook in 2010-2013 door.

Schoon Water breidt zelfs uit: van 6 naar 11 kwetsbare grondwaterbeschermingsgebieden. Ook deelnemers in de nieuwe gebieden

- Roosendaal, Bergen op Zoom,

Aalsterweg, Helmond, Lith -

kunnen nu profiteren van de

win-win maatregelen die het pro-

ject te bieden heeft. Maar ook voor

de deelnemers in de 'oude' gebie-

den blijft het project interessant.

What's new in Schoon Water 2010-2013?

Voor agrariërs is er naast de bekende onafhankelijke advisering via website, demonstratiebijeenkomsten, spreekuren en telefonische consulthelpdesk een aantal nieuwe mogelijkheden:

- Teelttips per e-mail of fax en hulp bij calamiteiten tijdens het groeiseizoen
- De actie 'Bezem door de middenkast': met de adviseur de vervallen middelen uit de kast halen, afvoeren en bekijken welke alternatieven beschikbaar zijn
- Financiële ondersteuning voor innovaties die bijdragen aan schoon water via Schoon Water innovatiepot

In Schoon Water workshops wisselen de 16 deelnemende gemeenten ervaringen uit en bespreken leerpunten en kansen. Ook krijgen gemeenten begeleiding op maat om minimaal 'Zilver' te halen op de Barometer Duurzaam Terreinbeheer (BDT) en is er een eenmalige vergoeding voor de certificeringkosten.

Ook scholen kunnen meedoen! Leerlingen leren over drinkwaterproductie en doen zelf onderzoek naar bestrijdingsmiddelengebruik op het schoolterrein, op gemeenteterrein en bedrijventerreinen in de buurt.

Alle bedrijven in de 11 gebieden worden attent gemaakt op de bestaande regels voor Duurzaam Onkruid Beheer (DOB). Ook gaan we door met experimenten in niet-chemisch en beperkt chemisch beheer en krijgen bedrijven hulp bij de certificering op niveau 'Bron' of 'Zilver' op de BDT.

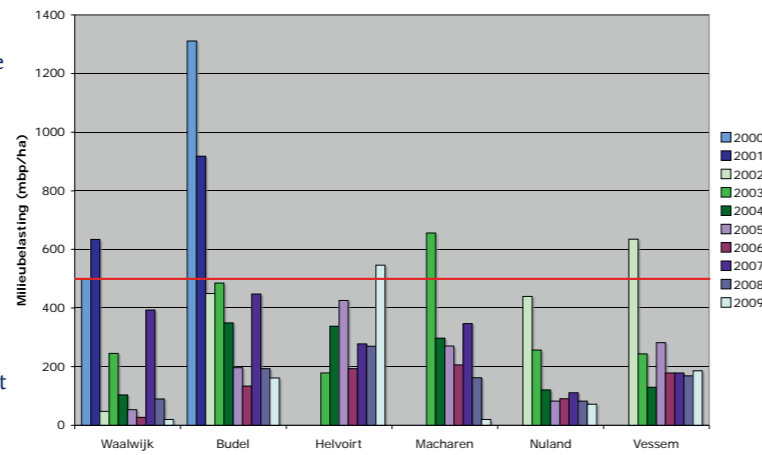
De bewoners in de gebieden krijgen voorlichting over de bijzondere functie van het gebied als drinkwaterleverancier en over hoe zij daaraan kunnen bijdragen door grondwatervriendelijk tuinieren. Tuincentra wordt gevraagd om aandacht te geven aan Schoon Water en we gaan kijken hoe zij het gebruik van middelen in het grondwaterbeschermingsgebied af kunnen raden en welke alternatieven zij extra onder de aandacht kunnen brengen.

Grondwater in 2009 weer minder belast

In vijf van de zes grondwaterbeschermingsgebieden ligt de milieubelasting van het grondwater in 2009 ruim onder de somnorm van 500 mbp (0,5 µg/l). In vier van de zes gebieden (Waalwijk, Budel, Macharen, Nuland) heeft de daling van 2008 zich doorgezet in 2009. Alleen Helvoirt komt net boven de somnorm uit, met name vanwege de fikse milieubelasting uit de aspergeteelt. Zowel 2008 als 2009 kenden door droog weer een lage schimmeldruk. Maar de goede resultaten zijn ook te danken aan aanhoudende inspanningen van de telers m.b.v de inzet van nieuwe middelen en technieken. Ook gemeenten en bedrijven maken stappen en hebben via innovatieve maatregelen de milieubelasting voor het grondwater verminderd.

In Waalwijk en Macharen is de grootste winst geboekt ten opzichte van 2008. In Waalwijk zijn door de boomtelers positieve inspanningen geleverd en in Macharen zijn meer voorjaars- dan najaarsbespuitingen uitgevoerd in vergelijking met 2008. Dit heeft gezorgd voor een sterke reductie in het uitspoelingsrisico. In Budel is in diverse teelten nog een kleine daling ten opzichte van 2008 gerealiseerd. Budel laat ook dit jaar weer zien dat zelfs in de moeilijke aardappelteelt werken met een aanvaardbare belasting voor grondwater goed te doen is. Vessem blijft door gebruik van mancozeb-bevattende middelen hoger scoren in deze teelt. De gemiddelde milieubelasting over alle teelten blijft in Vessem en Nuland al een aantal jaar stabiel resp. ca. 200 en 100 mbp. Hoge milieubelasting in prei en asperges blijft in alle gebieden aandacht vragen. Per bespuiting geldt een norm van 100 mbp, in 2009 voldeed 93% van alle bespuitingen aan deze norm. Voor de resultaten op gewasniveau kijk op de website www.schoon-water.nl bij Landbouw/ resultaten.

Acht gemeenten hebben in de grondwaterbeschermingsgebieden geen bestrijdingsmiddelen gebruikt in groen en op verhard oppervlak. De drie gemeenten die op weg zijn naar certificering via het convenant, bouwden in 2009 gestaag de chemie af. Zij werken toe naar chemievrij beheer in hun hele grondgebied. Lith heeft in 2009 het convenant getekend. Oss, ook op weg naar certificering via het convenant, verminderde het chemiegebruik. Zo gebruikte Oss in 2009 voor het laatst glyfosaat op verhardingen.

In 2010 gaat Oss geheel over op de WAVE-methode.

Ook bij bedrijven zijn dit jaar twee successen geboekt. De proef met hete lucht techniek op Kempen Airport is in 2009 herhaald en redelijk verlopen. Kempen Airport heeft besloten het chemievrij terreinbeheer in 2010 door te zetten, maar dan over te stappen op de WAVE. In Oss is met acht bedrijven gesproken over parkmanagement. Een van de bedrijven - Unipol Holland BV - is in 2010 overgestapt op chemievrij terreinbeheer met gebruik van de WAVE. Hopelijk doet dit goede voorbeeld andere bedrijven volgen.

Onder bewoners heeft in 2009 weer een enquête plaatsgevonden om het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen te bepalen. Het gebruikpatroon van bestrijdingsmiddelen onder de bewoners is ten opzichte van drie jaar geleden niet sterk veranderd. Van alle respondenten gebruikt 5% 'regelmatig' (> 2 keer per jaar) chemische middelen en gebruikt 26% 'soms' bestrijdingsmiddelen (1-2 keer per jaar). De grootste groep (69%) gebruikt nooit bestrijdingsmiddelen. Van de mensen die wel 'regelmatig' of 'soms' bestrijdingsmiddelen gebruiken geeft 73% aan bereid te zijn hier in de toekomst in zijn

Schoon Water film online

De film 'Schoon Water voor Brabant' is te zien, met spannende beelden van Kempen Airport en de aardappels van akkerbouwer Peter van Beers. Als voorbeeld komt in de film de gemeente Oss naar voren die chemievrij de verhardingen beheert door gebruik van de WAVE. Als niet-agrarische deelnemer wordt de aanpak van Kempen Airport - niet-chemische onkruidbestrijding met de hete lucht techniek - getoond. Bekijk de Schoon Water film op www.schoon-water.nl.

De boomteelt heeft in 2009 goed gepresteerd. In alle gebieden bleef de milieubelasting onder de 500 mbp/ha. In Budel en Waalwijk daalde de belasting van het grondwater zelfs naar onder de 100 mbp/ha.

Unipol Holland BV gaat voor Schoon Water!

Fabrikant van piepschuim korrels Unipol Holland BV te Oss gaat de uitdaging aan. In 2010 zijn zij overgestapt op chemievrij beheer van verhardingen en groen op hun bedrijventerrein!

Veel bedrijven denken dat ze weinig middelen gebruiken in vergelijking met agrariërs en dat ze daarom weinig schade veroorzaken. Dit klopt echter niet. Zo wordt van het veel toegepaste middel glyfosaat op alle bedrijven in Nederland samen zo'n 144.000 kg/jaar gebruikt. Dat ligt in dezelfde orde van grootte als het glyfosaat-gebruik in de landbouw. Bovendien gaat het bij bedrijventerreinen veelal om verhard oppervlak. Bij een regenbui spoelt glyfosaat hier snel af naar het riool en komt zo in het oppervlaktewater.

Daarom is het mooi dat Unipol Holland BV het goede voorbeeld geeft en zijn steentje bijdraagt aan schoon water. Fer Koenders (Unipol Holland): "Wij zijn overtuigd van de noodzaak om preventief te handelen. Het voorkomen van glyfosaat in ons drinkwater

is alleen mogelijk door het bovengronds niet te gebruiken. Wij willen hierin voorop lopen als chemisch bedrijf. Ondersteuning vanuit de gemeente heeft ons over de streep getrokken."

De gemeente Oss - zelf ook goed bezig met chemievrij beheer - ziet graag dat bedrijven geen chemische middelen gebruiken bij onkruidbestrijding en biedt graag ondersteuning bij deze omschakeling.

Steeds meer gemeenten, waterbedrijven en andere organisaties gaan over tot het gecertificeerd duurzaam beheren van hun terreinen met de Barometer Duurzaam Terreinbeheer. Op 29 mei 2008 ontving de gemeente Bladel het certificaat Goud van de Barometer Duurzaam Terreinbeheer. Een paar vragen over onkruidbeheer aan Huub Willems, opzichter bij de gemeente Bladel.

Bladel chemievrij

Waarom bent u als gemeente overgestapt op chemievrij beheer?

Dat was niet zo'n moeilijke keuze voor ons. In het openbaar groen was het simpelweg niet nodig om bestrijdingsmiddelen te gebruiken, dus dat deden we ook niet. Midden jaren '80 zijn we begonnen met het afbouwen van bestrijdingsmiddelen op de verhardingen. We hebben hiervoor gekozen na een incident met vervuiling van drinkwater. Sinds eind jaren '80 gebruiken we dus helemaal geen chemische bestrijdingsmiddelen meer.

Hoe is de reactie van de burgers?

Op een gegeven moment werden de regels aangescherpt en mocht er niet meer preventief gespoten worden, dat wil zeggen: tegen het kiemen van het onkruid. Dat betekende dat het straatbeeld sowieso veranderde, want het onkruid werd nu pas chemisch bestreden als de plantjes al groter waren. Toen we vervolgens overstapten op het branden van onkruid, veranderde er dus weinig in het straatbeeld. Hierdoor was de reactie van de burgers goed.

Welke hindernissen heeft u moeten overwinnen?

In de gemeente Bladel hebben we 9 kilometer aan historische kasseienwegen. Onkruid borstelen en branden werkte hier niet, omdat er tussen de keien een brede en diepe voeg zit. Later zijn we hier de WAVE (heet water)

methode gaan gebruiken en dat gaf een goed resultaat. Echter, het gebruik van de WAVE kostte relatief veel water en brandstof. Nu zijn we compleet overgegaan op de hete lucht methode. Dat werkt prima en kost een stuk minder brandstof en geeft zo dus ook minder uitstoot en is goedkoper.

Wat is het voordeel van certificering Barometer Duurzaam Terreinbeheer?

De BDT gaat uiteraard niet alleen over onkruidbeheer maar is veel breder. Hierin wordt bijvoorbeeld ook gekeken naar zwerfvuil, hondenpoep en het gebruik van meststoffen. Wij krijgen bijna geen klachten van bewoners en er is juist veel waardering voor dat alles er zo netjes bij ligt. Ten tweede geeft het een stukje bewustwording en activeert het de bewoners om hun eigen omgeving milieuvriendelijk schoon te houden. Zo werkt het dus twee kanten op.

Schoon Water carrousel voor gemeenten

Voor de ambtenaren, afdelingshoofden en wethouders van de 16 gemeenten organiseert *Schoon Water* op 30 september 2010 een bijeenkomst. In de watercarrousel komt u te weten wat het project u kan bieden en wat de provincie en *Brabant Water* van u verwacht. Gemeenten die al chemievrij hun openbare ruimte beheren, geven u handige tips over omschakeling. Aanmelden kan tot 20 september via averbeek@brabant.nl.